

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23.11.1983, sp. zn. Cpj 10/83, ECLI:CZ:NS:1983:CPJ.10.1983.1

Číslo: 3/1984

Právní věta: K niektorým otázkam náhrad škôd v doprave.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 23.11.1983

Spisová značka: Cpj 10/83

Číslo rozhodnutí: 3

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Doprava, Náhrada škody, Odpovědnost za škodu způsobenou provozem motorových prostředků, Organizace socialistické, Pravomoc soudu, Prekluze, Příslušnost soudu, Promlčení, Řízení před soudem, Řízení rozhodčí, Závazky společné a nerozdílné

Předpisy: 40/1964 Sb. § 427
§ 430 99/1963 Sb. § 135 ods. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Obsah.

A. Prevádzateľ dopravného prostriedku

B. Zásady zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov

1. Zodpovednosť prevádzateľa

2. Zodpovednosť iného subjektu

3. Škoda spôsobená v rámci plnenia úloh organizácie

C. Zodpovednosť maloletých

D. Zodpovednosť namiesto prevádzateľa

1. Zodpovednosť podľa § 430 ods. 1 O.z.

2. Zodpovednosť podľa § 430 ods. 2 O.z.

E. Požičanie motorového vozidla

F. Stret prevádzok

1. Vyporiadanie škody

2. Čo je stret prevádzok

3. Škoda tretej osoby

G. Prevádzka motorového vozidla

H. Zbavenie sa zodpovednosti prevádzateľa dopravného prostriedku za spôsobenú škodu

1. Zbavení sa zodpovednosti

2. Zavinenie poškodeného

I. Spôsob a rozsah náhrady škody

J. Používanie ustanovenia § 450 O.z.

K. Premlčanie práva

L. Preklúzia nároku

M. Právomoc súdu

N. Miestna príslunosť

O. Iné procesné otázky

Záver

A. Prevádzateľ dopravného prostriedku

Za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku zodpovedá poškodenému zásadne jeho prevádzateľ. Subjekty tejto zodpovednosti tu zodpovedajú zásadne bez ohľadu na zavinenie. Sú uvedené predovšetkým v ustanovení § 427 ods. 1, 2 O. z. Mimoriadne dochádza k presunu ich zodpovednosti (spoluzodpovednosti) na iný subjekt, ktorý nie je prevádzateľom, a to priamo zo zákona za predpokladu splnenia ďalších podmienok uvedených v ustanovení § 430 O. z.

Zodpovední prevádzatelia v zmysle ustanovenia § 427 O. z. sú:

1. organizácie vykonávajúce dopravu (§ 427 ods. 1 O. z.),

2. iný prevádzateľ dopravného prostriedku - motorového vozidla, motorového plavidla alebo lietadla (§ 427 ods. 2

O. z.).

V rozhodnutí uverejnenom pod č. 109/1967 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR bol vysvetlený pojem „organizácia vykonávajúca dopravu v zmysle § 427 ods. 1 O. z.“ tak, že ide len o tie dopravné organizácie, ktorých hlavnou hospodárskou činnosťou je riadenie a uskutočňovanie

cestnej, železničnej, vodnej a vzdušnej dopravy osôb a nákladov. Tieto organizácie vždy zodpovedajú za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov každého druhu bez zreteľa na zavinenie, či už ide o dopravu pri plnení dopravných služieb organizáciám alebo občanom, prípadne pri plnení iných úloh v súvislosti s touto dopravou.

Ak nejde o takúto organizáciu, postihuje zodpovednosť podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O.z. iného prevádzateľa, tj. nielen organizáciu, ale i občana, len ak ide o druh dopravného prostriedku uvedený v tomto ustanovení, teda prevádzateľa motorového vozidla alebo plavidla ako dopravných prostriedkov poháňaných motorickou silou bez ohľadu na použitú energiu; iba u lietadla sa motorická sila nevyžaduje. Vždy však musí ísť o vozidlo, ktoré plní funkciu dopravného prostriedku.

Súdy pri posudzovaní zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov nie vždy správne rozoznávajú tieto dve kategórie zodpovednostných subjektov. Pomerne časté sú v praxi súdov prípady, v ktorých sa ustaluje právna kvalifikácia tejto zodpovednosti bez uvedeného rozlišovania v zmysle ustanovení § 427 ods. 1 a § 427 ods. 2 O. z.

Vo veci sp. zn. 12 C 364/82 Okresného súdu v Poprade bola škoda spôsobená dopravným prostriedkom organizácie, ktorou hlavnou hospodárskou činnosťou nebolo vykonávanie prepravných služieb, ale išlo o stavebnú organizáciu; súd posúdil jej zodpovednosť podľa ustanovenia § 427 ods. 1 O. z., hoci správne mal použiť § 427 ods. 2 O. z.

Naproti tomu zodpovednosť organizácie posúdil v tomto smere správne Okresný súd v Nitre vo veci sp. zn. 7 C 186/81, v ktorej sa uplatňovala náhrada škody spôsobenej pri preprave autobusom ČSAD občanovi, ktorý za jazdy vypadol z nedostatočne zatvorených dverí; súd posúdil zodpovednosť ČSAD podľa ustanovenia § 427 ods. 1 O. z.

Vyskytli sa okrem toho aj prípady nesprávneho právneho posúdenia, prípadne neúplného posúdenia z hľadiska ustanovenia § 427 ods. 2 O. z.

Napr. vo veci sp. zn. 6 C 224/81 Okresného súdu v Povážskej Bystrici žalobca uplatňoval nárok na náhradu škody spôsobenej motorovým vozidlom, ktorého prevádzateľom bol občan. Súd tu kvalifikoval zodpovednosť podľa ustanovenia § 427 ods. 1 O. z., hoci šlo o prípad, ktorý bolo treba posúdiť podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z.

Nesprávne posúdil zodpovednosť občana ako prevádzateľa motorového vozidla aj Okresný súd v Poprade vo veci sp. zn. 12 C 137/81 podľa ustanovenia § 427 O. z. bez uvedenia príslušného odseku 2 tohto ustanovenia.

B.1. Zodpovednosť prevádzateľa

Vzhľadom na špecifickosť prevádzky dopravných prostriedkov, ktorá sa pre svoju značnú rizikovosť stáva zdrojom zvýšeného nebezpečenstva pre zdravie a životy občanov a majetok spoločnosti i jednotlivca, je zodpovednosť za túto škodu v Občianskom zákonníku upravená osobitne na objektívnom princípe bez zreteľa na zavinenie. Táto úprava zodpovednosti umožňuje oveľa širšie a dôslednejšie zabezpečenie náhrady takejto škody. Je to výnimka zo všeobecnej zásady, podľa ktorej sa občianskoprávna zodpovednosť za škodu zakladá zásadne na zodpovednosti za zavinenie.

Značná časť nárokov na náhradu škody spôsobenej prevádzkou dopravných prostriedkov sa preto opiera o zodpovednosť prevádzateľa podľa ustanovenia § 427 O. z. Postavenie poškodeného pri uplatňovaní týchto nárokov je podstatne uľahčené; nemusí sa preukazovať porušenie právnej povinnosti škodcu, ale len to, že škoda bola vyvolaná osobitnou povahou, ktorá je vlastná prevádzke dopravných prostriedkov, pričom musí byť zistené, kto je prevádzateľom dopravného prostriedku (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 20/1975 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

B.2. Zodpovednosť iného subjektu

To však nevylučuje, aby poškodený i v prípadoch, v ktorých by inak bola daná zodpovednosť prevádzateľa dopravného prostriedku podľa ustanovenia § 427 O. z., opieral svoj nárok podľa vlastnej voľby nie o zodpovednosť prevádzateľa, ale o súčasnú zodpovednosť iného subjektu - vodiča vozidla, založenú na jeho zavinení v zmysle ustanovenia § 420 O. z., pokiaľ nejde o prípad, v ktorom je namiesto jeho zodpovednosti daná zodpovednosť organizácie podľa ustanovenia § 421 ods. 1 O. z. (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 29/1979 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

V niektorých prípadoch žalobca uplatňuje nárok na náhradu takejto škody voči viacerým subjektom, z ktorých jeden je zodpovedný v zmysle ustanovenia § 420 O. z. (vodič) a druhý (prevádzateľ) v zmysle ustanovenia § 427 O. z. Bude to vtedy, ak chce poškodený využiť možnosť výhody solidarity záväzku viacerých zodpovedných subjektov podľa ustanovenia § 438 ods. 1 O. z.

Ak je dané zavinenie priameho škodcu - vodiča, najmä ak bolo zavinenie ustálené už v právoplatnom trestnom rozsudku, takže sa uplatňuje zásada viazanosti výrokom tohto rozsudku uvedená v ustanovení § 135 ods. 1 O. s. p., poškodení žalujú často vodiča motorového vozidla a opierajú svoje nároky o ustanovenie § 420 O. z.

B.3. Škoda spôsobená v rámci plnenia úloh organizácie

Ak nárok na náhradu škody spôsobenej prevádzkou dopravného prostriedku organizácie uplatňuje žalobca len voči vodičovi - priamemu škodcovi na základe jeho zodpovednosti zo zavinenia podľa ustanovenia § 420 O. z., vždy treba súčasne zisťovať, či škoda nebola spôsobená v rámci plnenia úloh organizácie v zmysle ustanovenia § 421 ods. 2 O. z. V kladnom prípade nemožno ustáliť zodpovednosť priameho škodcu - vodiča podľa ustanovenia § 420 O. z., i keď je v žalobe takto uplatňovaná. Vtedy musí súd poučiť žalobcu, aby zmenil žalobu a žaloval iba organizáciu v zmysle ustanovenia § 427 O. z.

Napr. vo veci sp. zn. 13 C 547/75 Okresného súdu v Nitre bol vodič, ktorý pri vedení nákladného motorového vozidla zrazil žalobcu a spôsobil mu ublíženie na zdraví, zaviazaný na náhradu škody len na základe zistení a záverov, urobených v trestnom konaní. Súd jeho občianskoprávnu zodpovednosť vyvodil z ustanovenia § 135 ods. 1 O. s. p., keďže žalovaný v trestnom konaní v súvislosti s uvedenou škodnou udalosťou bol uznaný vinným trestným činom ublíženia na zdraví žalobcovi podľa ustanovenia § 224 ods. 1, 2 Tr. zák. Súd ponechal stranou, že už v trestnom konaní sa žalovaný bránil tým, že cestná nehoda, pri ktorej došlo ku škode žalobcovi, sa stala pri pracovnej ceste, keď prevážal tovar organizácie, ktorej aj vozidlo patrilo, a že je tu teda opodstatnený predpoklad zodpovednosti za škodu iba u organizácie.

C. Zodpovednosť maloletých

V praxi súdov sa vyskytujú (i keď ojedinele) prípady, v ktorých sa má posudzovať zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov, ktorým prevádzateľom je maloletý. Aj maloletý ako subjekt, ktorý je spôsobilý mať práva a povinnosti, i keď môže mať obmedzenú spôsobilosť na právne úkony, môže mať od 15. roku veku vodičské oprávnenie na vedenie motorového jednostopého vozidla o nižšej kubatúre (§ 5 vyhlášky č. 87/1964 Zb.). Patrí do kategórie iných prevádzateľov podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z. a zodpovedá tiež za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla v zmysle ustanovení § 428 - § 431 O. z. Zodpovedá teda napr. i podľa ustanovenia § 430 ods. 1 O. z. spoločne s tým, kto sa zmocnil jeho vozidla proti jeho vôli alebo bez jeho vedomia, ak to maloletý svojou nedbanlivosťou umožnil. Zodpovednosť osôb, ktoré sú povinné vykonávať nad maloletým dohľad (§ 422 O. z.), neprichádza tu do úvahy.

Ak však maloletý spôsobil škodu ako vodič motorového vozidla (ktorého nie je prevádzateľom), ktoré neodcudzil 1) a nemá vodičské oprávnenie, zodpovedá za škodu podľa ustanovenia § 422 O. z. buď sám, alebo solidárne s osobou, ktorá je povinná vykonávať nad ním dohľad okrem prípadu, keď táto osoba zodpovedá za škodu sama. Ak sú ale v takom prípade rodičia maloletého prevádzateľmi motorového vozidla, zodpovedajú podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z., prípadne aj solidárne s maloletým.

Napr. vo veci sp. zn. 5 C 51/82 Okresný súd v Bardejove správne ustálil zodpovednosť maloletého vodiča, ktorý spôsobil zranenie žalobcovi pri jazde s motorovým vozidlom, a spolu s ním solidárne aj zodpovednosť zo zavinenia u jeho rodiča, ktorý zanedbal nad maloletým náležitý dohľad. Súd pritom vychádzal z ustanovenia § 422 O. z., pričom otázku zanedbania náležitého dohľadu rodiča riešil správne v súlade s rozhodnutiami uverejnenými pod č. 4/1970 Zbierky súdnych rozhodnutí, č. 44/1974 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk a č. 31/1954 Zbierky rozhodnutí čs. súdov.

1) ani inak nepoužil bez vedomia alebo proti vôli prevádzateľa

D.1. Zodpovednosť podľa § 430 ods.1 O.z.

Občiansky zákonník upravuje v ustanovení § 427 O. z. zodpovednosť prevádzateľa za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov. Za škodu vyvolanú osobitnou povahou tejto prevádzky takto zodpovedajú organizácie vykonávajúce dopravu a iný prevádzateľ motorového vozidla alebo plavidla, prípadne prevádzateľ lietadla. Z tejto zásady sú však výnimky. V určitých v zákone presne vymedzených prípadoch prevádzateľa prestávajú byť zodpovednými subjektami a zodpovednosť za škodu sa presúva na iné subjekty.

Je to predovšetkým v prípadoch, na ktoré dopadá ustanovenie § 430 ods. 1, veta prvá, O. z. Namiesto prevádzateľa dopravného prostriedku zodpovedá v zmysle tohto ustanovenia ten, kto použije dopravný prostriedok bez vedomia alebo proti vôli prevádzateľa.

Súdy sa v prejednávanych veciach zaoberajú otázkou, či neprichádza do úvahy tento presun zodpovednosti. Z úradnej povinnosti vykonávajú dokazovanie na okolnosť, či došlo k použitiu dopravného prostriedku, ktorého prevádzkou vznikla škoda, za okolností uvedených v ustanovení § 430 ods. 1, veta prvá, O. z.

Okresný súd v Spišskej Novej Vsi vo veci sp. zn. 7 C 819/81 posúdil s použitím ustanovenia § 430 ods. 1, veta prvá, O. z. zodpovednosť vodiča organizácie, ktorý sa zmocnil vozidla a použil vozidlo organizácie na tzv. čiernu jazdu (väčšieho rozsahu) a spôsobil škodu inému poškodenému. Proti organizácii, ktorá bola prevádzateľom vozidla, súd žalobu podanú na základe ustanovenia § 427 ods. 2 O. z. správne zamietol.

Súd v tejto veci však nesprávne odôvodnil zamietnutie žaloby tým, že prevádzateľ „sa zbavil zodpovednosti“. Tu nešlo o prípad zbavenia sa zodpovednosti v zmysle § 428 O. z., ale o presun zodpovednosti za škodu na iný subjekt priamo zo zákona, na základe ustanovenia § 430 ods. 1, veta prvá, O. z.

Z ustanovenia § 430 ods. 1, veta prvá, O. z. vyplýva, že ak vodič použije motorové vozidlo bez vedomia prevádzateľa alebo proti jeho vôli, zodpovedá sám namiesto prevádzateľa. I tu platí výnimka uvedená v druhej vete tohto ustanovenia. Ak totiž prevádzateľ vodičovi svojou nedbanlivosťou takéto použitie dopravného prostriedku umožnil, zodpovedajú obidvaja spoločne. V praxi ide najčastejšie o neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla riadne nezabezpečeného.

Napr. Okresný súd v Liptovskom Mikuláši vo veci sp. zn. 11 C 35/82 správne posúdil otázku zodpovednosti za škodu, keď zistil, že prevádzateľ nezabezpečil riadne vozidlo pred odcudzením a pri jeho použití neoprávneným užívateľom potom došlo ku škode.

Za nedbanlivosť prevádzateľa v zmysle ustanovenia § 430 ods. 1, veta druhá, O. z. súdy považujú porušenie len takej povinnosti, ktorá je uložená určitým všeobecne záväzným právnym predpisom. Najčastejšie k tomu dochádza pri neoprávnenom použití motorového vozidla, keď prevádzateľ poruší povinnosť uvedenú v ustanovení § 20 ods. 10 vyhlášky č. 100/1975 Zb o pravidlách cestnej premávky (vodič sa vzdial od vozidla tak, že nemôže v prípade potreby okamžite zasiahnuť a neurobí ani iné náležité opatrenie, napr. riadne uzamknutie vozidla, aby vozidlo nemohla neoprávnené použiť iná osoba).

Napr. vo veci sp. zn. 11 C 55/82 Okresného súdu v Liptovskom Mikuláši ustálil súd nesprávne zodpovednosť za škodu iba u vodiča, ktorý sa neoprávnené zmocnil vozidla. Napravil to odvolací súd, ktorý popri zodpovednosti neoprávneného maloletého užívateľa vozidla (priameho škodcu) ustálil v zmysle ustanovenia § 430 ods. 1, veta druhá, O. z. aj spoločnú zodpovednosť prevádzateľa, ktorý sa vzdialil od motorového vozidla a nezamkol ho, ani inak nezabezpečil pred odcudzením.

Súdy niekedy dostatočne neskúmajú, či popri zodpovednosti neoprávneného užívateľa nie je daná spoločná zodpovednosť za škodu aj u prevádzateľa v zmysle ustanovenia § 430 ods. 1, veta druhá, O. z., keď inak okolnosti tomu nasvedčovali.

Pri aplikácii ustanovenia § 430 ods. 1 O. z. súdy správne vychádzajú z názoru, že postačuje splnenie len jednej z dvoch rovnocenne daných podmienok neoprávnenosti použitia vozidla. Stačí teda, ak neoprávnený užívateľ - škodca použil vozidlo bez vedomia prevádzateľa, nie však proti jeho vôli. To prichádza v praxi najmä pri zmocnení vozidla rodinným príslušníkom bez vedomia rodiča, ktorý je prevádzateľom motorového vozidla.

V niektorých prípadoch však súdy dostatočne nezisťujú, či sú dané podmienky pre presun zodpovednosti z prevádzateľa na iný subjekt v zmysle ustanovenia § 430 ods. 1, veta prvá, O. z.

Napr. vo veci sp. zn. 8 C 650/82 Okresného súdu v Poprade súd neuznal zodpovednosť prevádzateľa podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z. a ustálil zodpovednosť toho, ktorý svojvoľne použil motorové vozidlo uzavreté v garáži prevádzateľa, podľa ustanovenia § 430 ods. 1 O. z. Pritom sa vôbec nezaoberal jeho obranou, že na jazdu mal súhlas prevádzateľa motorového vozidla.

D.2. Zodpovednosť podľa § 430 odst. 2 O.z.

K presunu zodpovednosti za škodu, spôsobenú dopravnými prostriedkami, z prevádzateľov uvedených v ustanovení § 427 O. z. na iný subjekt dochádza aj vtedy, ak prevádzateľ odovzdá dopravný prostriedok do opravy. Podľa ustanovenia § 430 ods. 2 O. z. ak je dopravný prostriedok v oprave, zodpovedá počas opravy prevádzateľ podniku, v ktorom sa oprava vykonáva, a to rovnako ako prevádzateľ dopravného prostriedku.

Zodpovedným subjektom podľa ustanovenia § 430 ods. 2 O. z. je nielen opravárenská organizácia, ale aj občan - opravár, ktorý vykonáva opravárenskú činnosť s povolením národného výboru podľa ustanovení nariadenia vlády ČSSR č. 158/1982 Zb. o poskytovaní služieb občanmi na základe povolenia národného výboru.

Do tohto postavenia zodpovednostného subjektu sa však nedostáva občan, ktorý motorové vozidlo prevádzateľovi opravoval na základe dohody o občianskej výpomoci (§ 384 - § 386 O. z.). V týchto prípadoch k presunu objektívnej zodpovednosti z prevádzateľa na opravára nedochádza a zodpovedným subjektom naďalej zostáva i počas opravy sám prevádzateľ podľa ustanovenia § 427 O.

z., prípadne povedľa neho aj tento opravár podľa zásad všeobecnej zodpovednosti občanov za škodu v zmysle ustanovenia § 420 O. z., ak spôsobil škodu porušením právnej povinnosti. Nevylučuje sa však jeho zodpovednosť podľa ustanovenia § 430 ods. 1, veta prvá, O. z.

E. Požičanie motorového vozidla

1. Už v rozhodnutí uverejnenom pod č. 70/1969 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR bolo vyložené, že organizácie (prípadne i občan), ktorá požičiava občanovi motorové vozidlo, zostáva prevádzateľom tohto motorového vozidla, a teda v zásade zodpovednou za škodu vyvolanú osobitnou povahou jeho prevádzky.

Správne postupoval a rozhodol napr. Okresný súd v Humennom vo veciach sp. zn. 5 C 404/82, v ktorých bolo preukázané, že škoda vznikla pri prevádzke motorového vozidla v čase, keď vozidlo viedol občan, ktorý si ho od prevádzateľa požičal. Na náhradu škody zaviazal súd iba prevádzateľa vozidla podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z. po zistení, že k nehode nedošlo v dôsledku porušenia právnej povinnosti vodiča, ale v dôsledku príčin majúcich pôvod v prevádzke motorového vozidla.

Vo veci sp. zn. 9 C 216/82 Okresného súdu v Prievidzi takisto správne súd považoval za prevádzateľa, a teda za zodpovedný subjekt podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z., organizáciu - požičovňu áut, keď ku škode došlo pri jazde vozidla, ktoré viedol občan na základe zmluvy o požičaní vozidla.

Vo veci sp. zn. 4 C 106/82 Okresný súd vo Vranove zamietol žalobu proti vodičovi o náhradu škody z prevádzky motorového vozidla po zistení, že prevádzateľ tomuto vodičovi vozidlo požičal, pričom vodič vo vzťahu ku vzniku škody neporušil žiadnu právnu povinnosť, takže ani jeho zodpovednosť za škodu podľa ustanovenia § 420 O. z. nebola daná a prichádzala tu len zodpovednosť prevádzateľa podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z.

2. I keď pri takomto požičaní vozidla zostáva naďalej zodpovedný za škodu spôsobenú prevádzkou vozidla prevádzateľ podľa ustanovenia § 427 O. z., nie je vylúčené, aby poškodený úspešne uplatnil nárok na náhradu škody nie voči prevádzateľovi, ale podľa ustanovenia § 420 O. z. priamo voči vodičovi, ktorý si auto požičal a spôsobil škodu v dôsledku porušenia konkrétnej právnej povinnosti.

Vo veci sp. zn. 9 C 231/82 Okresného súdu v Banskej Bystrici žalobca uplatnil nárok na náhradu škody spôsobenej mu pri prevádzke motorového vozidla riadeného v čase vzniku škody vodičom, ktorý si vozidlo požičal, len proti tomuto vodičovi. Súd prvého stupňa síce ustálil zodpovednosť za škodu tohto vodiča, avšak nesprávne podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z. Odvolací súd zmenil rozsudok súdu prvého stupňa tak, že vodič zodpovedá za škodu podľa ustanovenia § 420 ods. 1 O. z., s poukazom na to, že ku škode došlo v dôsledku porušenia právnej povinnosti žalovaného (a to pravidiel cestnej dopravy), čo bolo jedinou príčinou vzniku škody.

F.1. Vyporiadanie škody

Pri strete prevádzok dvoch alebo viacerých prevádzateľov, ak ide o vyporiadanie medzi týmito prevádzateľmi, zodpovedajú podľa účasti na spôsobení vzniknutej škody (§ 431 O. z.). Z povahy prevádzky dopravných prostriedkov vyplýva požiadavka, aby prevádzateľ aj v týchto prípadoch zodpovedal za škodu, ktorú nezavinil Ustanovenia § 431 O. z., ktoré nadväzuje na právnu úpravu zodpovednosti podľa ustanovení § 427 a § 429 O. z., umožňuje posudzovať zodpovednosť za škodu spôsobenú stretom dvoch alebo viacerých prevádzok a škodu samu ako celok, pričom každý z prevádzateľov nesie zodpovednosť za časť celkovej škody úmerne k svojej účasti, ktorú mal na spôsobení škody. Miera účasti na škode vyjadruje aj prípadné zavinené konanie alebo jednotlivých prevádzateľov, ak toto konanie či opomenutie bolo v príčinnej súvislosti so vznikom škody. Súd pri rozhodovaní o zodpovednostných vzťahoch viacerých prevádzateľov v prípadoch stretu prevádzok

vychádzajú zo stanoviska uverejneného pod č. 64/1972 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk.

F.2. Čo je stret prevádzok

Za stret prevádzok považujú súdy predovšetkým vlastný stret dopravných prostriedkov (ich zrážku), ale aj stret dopravných prostriedkov so zariadením inej prevádzky, ako aj vzájomné škodné pôsobenie dvoch prevádzok na seba bez toho, že by došlo k fyzickému stretu vozidiel (oslnenie, vymrštenie kameňa a pod.).

Za stret prevádzok sa považuje aj prípad, keď idúce vozidlo narazí do už stojaceho vozidla, ktoré neprestalo byť účastníkom cestnej premávky (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 39/1975 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

Vo viacerých veciach však súdy i v prípade nepochybného stretu prevádzok dopravných prostriedkov, z ktorého vznikla škoda, posudzovali tento právny vzťah účastníkov tohto stretu nesprávne len podľa ustanovenia § 427 O. z. a nie podľa ustanovenia § 431 O. z.

Napr. vo veci sp. zn. 15 C 554/82 Mestského súdu v Košiciach, v ktorej došlo ku škode nárazom električky žalovanej dopravnej organizácie do vozidla žalobcu, ako aj vo veciach sp. zn. 6 C 1118/81 a 5 C 390/80 Okresného súdu v Spišskej Novej Vsi, v ktorých súd posudzoval uplatnený nárok na náhradu škody spôsobenej pri vzájomnej zrážke dvoch motorových vozidiel, súdy posudzovali zodpovednosť len podľa ustanovenia § 427 O. z.

Nesprávne posúdil Mestský súd v Košiciach vo veci sp. zn. 20 C 80/80 otázku zodpovednosti podľa ustanovenia § 427 ods. 1 O. z., keď sa žalovaná ako prevádzateľka motorového vozidla domáhala náhrady škody vzniknutej rozbitím čelného skla na jej vozidle predmetom, ktorý bol vyhodенý z protiidúceho vozidla žalovaného pri stretávaní sa na ceste. Až odvolací súd správne prípad posúdil ako stret prevádzok podľa ustanovenia § 431 O. z.

F.3. Škoda tretej osoby

Podľa ustanovenia § 431 O. z. možno posúdiť zodpovednosť prevádzateľov, ktorých prevádzky sa stretli, len pokiaľ ide o vyporiadanie výlučne medzi nimi, tj. iba vo vzťahu ku škode, ktorá vznikla len im, nie však aj pokiaľ ide o škodu iného subjektu, ktorý pri strete utrpel škodu a nebol prevádzateľom stretnutých sa vozidiel.

Ak pri takomto strete prevádzok dôjde ku škode tretej osoby, nemožno vo vzťahu k tejto tretej osobe použiť ustanovenie § 431 O. z. Prevádzatelia vozidiel, zo stretu ktorých vzišla škoda inému poškodenému, zodpovedajú za škodu tejto osobe podľa ustanovenia § 427 O. z., a to spoločne podľa ustanovenia § 438 ods. 1 O. z.

O takýto prípad išlo napr. vo veci sp. zn. 5 C 120/74 Okresného súdu v Galante, v ktorej súd náhradu škody zraneného tandemistu motocykla, ku ktorej došlo pri zrážke s druhým motocyklom, podľa týchto zásad neposudzoval. K náprave došlo až rozsudkom sp. zn. [3 Cz 26/81](#) Najvyššieho súdu SSR o sťažnosti pre porušenie zákona, ktorú podal generálny prokurátor SSR.

G. Prevádzka motorového vozidla

Je jednou zo základných podmienok posúdenia nároku na náhradu škody podľa ustanovenia § 427 O. z., že škoda bola spôsobená prevádzkou dopravného prostriedku. Táto zodpovednosť teda neprichádza do úvahy pri každom spôsobe škody dopravným prostriedkom, ale len vtedy, keď je vyvolaná osobitnou povahou prevádzky. Občiansky zákonník pojem prevádzky nedefinuje. Súdy riešia výklad pojmu prevádzky v súlade so závermi rozhodnutí uverejnených pod č. 80/1970 Zbierky

súdnych rozhodnutí a pod č. 9/1972 a č. 20/1975 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk.

Správne posudzoval napr. prejednávajúcu vec sp. zn. 3 C 438/79 Okresný súd v Spišskej Novej Vsi, keď dlhodobé odstavenie vozidla nepovažoval za prevádzku v zmysle ustanovenia § 427 O. z.

Vo veci Okresného súdu vo Zvolene sp. zn. 9 C 127/82 vyriešil súd správne otázku, či ide o prevádzku motorového vozidla v zmysle ustanovenia § 427 O. z. pri činnosti autožerjavu organizácie, ktorý nevykonáva dopravu. Pri manipulácii s nákladom pod vysokým napätím elektrického prúdu sa rameno autožerjavu dotklo elektrického vedenia a elektrickým výbojom bola spôsobená škoda. Súd správne túto činnosť autožerjavu nepovažoval za prevádzku v zmysle ustanovenia § 427 O. z.

Pojem prevádzka motorového vozidla vyložil správne aj Okresný súd v Poprade vo veci sp. zn. 12 C 364/82, v ktorej posúdil zodpovednosť prevádzateľa dopravného prostriedku za škodu podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z. po zistení, že ku škode došlo v dôsledku samovoľného pohybu vozidla stojaceho na svahu po uvoľnení ručnej brzdy i bez uvedenia motoru do chodu (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 9/1972 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

H.1. Zbavení sa zodpovednosti

Zodpovednosť prevádzateľa dopravného prostriedku za spôsobenú škodu vyplývajúca z ustanovenia § 427 O. z. nie je bezvýnimčná. Občiansky zákonník pripúšťa v prospech prevádzateľa dva liberačné dôvody, preukázaním ktorých sa prevádzateľ môže čiastočne alebo úplne zbaviť zodpovednosti.

1. Podľa ustanovenia § 428 O. z. prevádzateľ sa zbaví zodpovednosti len v prípade, ak bola škoda spôsobená okolnosťami, ktoré nemajú pôvod v prevádzke. Môže to byť prírodná katastrofa alebo iná vonkajšia okolnosť, ktorá nemá pôvod v prevádzke.

Za okolnosť majúcu svoj pôvod v prevádzke treba považovať okolnosti, ktoré súvisia s organizáciou, riadením a uskutočňovaním prevádzky a sú v príčinnej súvislosti so škodou (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 80/1970 Zbierky súdnych rozhodnutí). Kedy o takúto okolnosť ide, to vždy závisí od povahy a okolností konkrétneho prípadu. Prevádzateľ nepochybne vždy zodpovedá za škodu, ak bola spôsobená v dôsledku zlyhania alebo nedostatku činnosti organizmu osôb použitých v prevádzke. Rovnako zodpovedá za škodu, ktorá má svoj pôvod v technickom stave použitého dopravného prostriedku.

V rozhodnutí uverejnenom pod č. 9/1972 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk bolo už vyložené, že medzi okolnosti majúce pôvod v prevádzke patria aj nedostatky alebo vady materiálu, a to aj nepoznatelné.

Prevádzateľ motorového vozidla sa oslobodí od zodpovednosti, ak dokáže, že škode sa nemohlo zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať.

Pod pojmom „vynaloženie všetkého úsilia“ treba rozumieť každú možnú starostlivosť, ktorú bolo možné za daných podmienok konkrétneho prípadu vyvinúť, aby sa zabránilo vzniku škody. O neodvratiteľnosť škody pôjde a prevádzateľ sa oslobodí od zodpovednosti predovšetkým vtedy, keď škode nebolo možno za súčasného stavu rozvoja techniky zabrániť žiadnym opatrením.

Škoda, ktorú nemožno odvrátiť, môže mať svoj pôvod buď v prírodnej udalosti (blesk, povodeň, zemetrasenie a pod.) alebo v ľudskom správaní alebo v správaní zvierata. Pri interpretácii neodvratiteľnosti škody treba však zdôrazniť, že nesmie ísť o škodu neodvratiteľnú subjektívne. Škoda musí byť, ako to vyplýva z ustanovenia § 428 O. z., vždy neodvratiteľná objektívne. To znamená, že škodu za daných pomerov nemohol odvrátiť nielen ten-ktorý prevádzateľ, ale ani žiadny iný na jeho mieste. Nemožno prihliadať iba k určitému prevádzateľovi, ale treba vždy používať

objektívne meradlo.

Súdy sa len vo veľmi málo prípadoch zaoberali otázkou súvisiacou s aplikáciou ustanovenia § 428 O. z. Z vynesených rozhodnutí obyčajne nevysvitá, či bolo použité aj toto zákonné ustanovenie a ako si súdy jednotlivé liberačné dôvody vykladajú.

Vo veci sp. zn. 7 C 826/82 Okresný súd v Nových Zámkoch skúmal zbavenie sa zodpovednosti žalovaného vodiča vzhľadom na obranu, že dopravnej nehode nemohol zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré bolo možné od neho požadovať z hľadiska ustanovenia § 428 O. z. Žalobu zamietol, keď dôvodnosť namietanej obrany vyvodil zo zistenej skutočnosti, že poškodený zapríčinil dopravnú nehodu sám tým, že vošiel do jazdnej dráhy motorového vozidla vedeného žalovaným za takých okolností, že vodič zrážke s poškodeným nemohol zabrániť. Bližšie sa však týmito okolnosťami nezaoberal.

Vo veci sp. zn. 12 C 137/81 Okresný súd v Poprade bez ďalšieho bližšieho vysvetlenia nepovažoval za dôvod zbavenia sa zodpovednosti prevádzateľa za škodu obranu žalovaného prevádzateľa; ten tvrdil, že bol osvetlený protiidúcim vozidlom, ktoré vyšlo spoza kopca, a preto strhol vozidlo do protismeru.

H.2. Zavinenie poškodeného

Prevádzateľ sa môže zbaviť zodpovednosti aj v prípade, ak je škoda spôsobená zavinením poškodeného. Zavinenie poškodeného Občiansky zákonník v ustanovení § 427 a nasl. neupravuje výslovne ako osobitný liberačný dôvod. Treba tu však vychádzať z toho, že ustanovenie § 441 O. z., ktoré upravuje zavinenie poškodeného, sa musí s ohľadom na svoju všeobecnú povahu uplatniť aj v tomto osobitnom prípade zodpovednosti. Ustanovenie § 441 O. z. je systematicky zaradené do šiestej časti, do druhej hlavy tretieho oddielu pod marginálnou rubrikou „spoločné ustanovenia o náhrade škody“. Už z toho vyplýva, že ho treba použiť tak v prípadoch všeobecnej zodpovednosti za spôsobenú škodu založených na princípe predpokladaného zavinenia (§ 420 O. z.), ako aj v prípadoch osobitnej zodpovednosti za škodu spôsobenú dopravnými prostriedkami, a to bez zreteľa na to, či škoda bola spôsobená okolnosťami majúcimi alebo nemajúcimi pôvod v prevádzke. Ukladať prevádzateľovi zodpovednosť za škodu i vtedy, keď si ju poškodený svojím zavinením sám spôsobil, by bolo voči prevádzateľovi neúnosné a neprimerané nielen z hľadiska preventívno-výchovného, ale aj z hľadiska reparačného. Aj v dôvodovej správe sa k ustanoveniu § 441 O. z. uvádza, že úprava následkov zavinenia poškodeného sa vzťahuje tak na prípad, keď škodca zodpovedá za vzniknutú škodu, pretože ju zaviniť (§ 420 O. z.), ako aj na prípady, keď ide o zodpovednosť bez zavinenia (§ 427 a § 428 O. z.). Výslovne sa stanovuje, že sám poškodený znáša škodu, ktorú výhradne zaviniť.

Výlučné zavinenie poškodeného môže síce viesť k úplnému zbaveniu sa zodpovednosti prevádzateľa za škodu, avšak len v tom prípade, ak škoda bola vyvolaná osobitnou povahou prevádzky (§ 427 ods. 1 O. z.), ale nebola spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v prevádzke (§ 428 O. z.). Ustanovenie § 427 O. z. treba v tom smere odlišovať od ustanovenia § 428 O. z., pretože v ustanovení § 427 ods. 1 O. z. sa uvádza škoda vyvolaná osobitnou povahou prevádzky, zatiaľ čo v ustanovení § 428 O. z. sa uvádza škoda spôsobená okolnosťami majúcimi pôvod v prevádzke; tento pojem je celkom iný a má na zreteli okolnosti, ktoré sú v príčinnej súvislosti so škodou (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 80/1970 Zbierky súdnych rozhodnutí).

Ak bolo teda zavinenie poškodeného výlučnou príčinou škody vyvolanej osobitnou povahou prevádzky dopravného prostriedku, prevádzateľ sa zbaví celkom zodpovednosti a škodu v plnom rozsahu nesie sám poškodený. Ak však je zavinený protiprávny úkon poškodeného len jednou z príčin škody vyvolanej osobitnou povahou prevádzky určitého dopravného prostriedku a ak bolo treba hľadať ďalšiu príčinu na strane prevádzateľa, potom znáša poškodený škodu len pomerne a sčasti za ňu zodpovedá prevádzateľ.

Napr. Obvodný súd Bratislava 3 vo veci sp. zn. 7 C 502/78 zaviazal žalovaného na náhradu škody v rozsahu 90 % s tým, že 10 % si zavinila žalobkyňa sama, lebo porušila ustanovenie § 42 ods. 5 vyhlášky č. 80/1966 Zb. (nešla cez vozovku kolmo na smer cestnej prevádzky a urýchlene).

Vo veci sp. zn. 10 C 243/82 Okresného súdu v Lučenci bola spoluvina poškodeného ustálená 10 % a tú videl súd v tom, že poškodený ako spolujazdec nastúpil do motorového vozidla, ktoré viedla osoba pod vplyvom alkoholu, o čom poškodený vedel 4).

Často dochádza k dopravným nehodám, ktoré zapríčiňujú maloletí, prípadne osoby postihnuté duševnou chorobou. Ide o osoby, ktoré zásadne nemajú spôsobilosť na zavinenie. Okolnosť, že k spôsobeniu škody prispel aj úkon občana, ktorý mu nemožno pre nedostatočný vek, či duševnú poruchu k zavineniu pričítať (§ 441 O. z.), neznamená ešte, že v takýchto prípadoch má prevádzateľ zodpovedať za celú spôsobenú škodu. Objektívne skutočnosti môžu byť za určitých okolností, ak sú neodvratiteľnými a neodvodzujú svoj pôvod z prevádzky, liberačnými dôvodmi, ktoré zbavujú (celkom alebo sčasti) zodpovednosti prevádzateľov dopravných prostriedkov. Treba vychádzať z toho, že ak škodcovo spôsobenie škody nie je výlučné, nie je daný ani dôvod jeho výlučnej zodpovednosti. Pri vzniku škody spôsobil i nezavinený úkon poškodeného, teda objektívna skutočnosť, a tá ma zaťažovať toho, koho postihla, teda poškodeného. Určenie podielov pripadajúcich na škodcu a poškodeného sa v týchto prípadoch (v dôsledku nedostatku výslovného zákonného ustanovenia) má vykonať použitím § 441 O. z. analogicky.

Vo veci sp. zn. 5 C 355/81 Okresného súdu v Dolnom Kubíne uplatňovala náhradu škody maloletá voči prevádzateľovi motorového vozidla. Súd žalobe vyhovel iba po výšku 70 %, pretože škodu si spôsobila aj maloletá žalobkyňa.

Pokiaľ však maloletý, prípadne osoba postihnutá duševnou poruchou, sú schopní ovládnuť svoje konanie a posúdiť jeho následky, spôsobia si škodu výlučne svojím konaním; prevádzateľ dopravného prostriedku v takomto prípade nezodpovedá za vzniknutú škodu a tú si znášajú tieto osoby samy.

Napr. vo veci sp. zn. 4 C 106/82 Okresného súdu vo Vranove po zistení, že maloletá poškodená výlučne spôsobila vznik škody, súd žalobu správne zamietol. Odvolací súd potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa.

I. Spôsob a rozsah náhrady škody

Pojem škody súdy vykladajú v praxi zhodne so stanoviskom uverejneným pod č. 55/1971 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk ako ujmu, ktorá nastala v majetkovej sfére poškodeného, je objektívne vyjadriteľná v peniazoch a reprezentuje majetkové hodnoty, ktoré by bolo treba vynaložiť, aby došlo k uvedeniu veci do pôvodného stavu. Zásadne ide o náhradu skutočnej škody. Prípady inej škody a prípady, v ktorých súd žalovaného zaviazal uviesť poškodenú vec do pôvodného stavu naturálnou reštitúciou, sú v praxi súdov zriedkavé. Pri určení výšky náhrady škody súdy vychádzajú z ceny v čase poškodenia a nie v čase rozhodovania (§ 443 O. z.)

1. Treba vždy náležite vykonať potrebné dokazovanie na rozsah škody na veci vzniknutej prevádzkou dopravných prostriedkov. Najčastejšie súdy vychádzajú zo znaleckých posudkov, ktoré žalobcovia predkladajú, a to často už pri podaní žaloby, alebo si ich v priebehu konania zadávažuje súd. Nechýbajú ani prípady, v ktorých súd vykonáva dôkaz o stave vozidla v čase jeho poškodenia podľa záznamov VB a pomerne často i podľa dokladov o oprave vozidla opravárenskou organizáciou a pod.

Súdy spravidla v záujme správneho posúdenia škody na veci vyžadujú špecifikáciu uplatneného nároku - rozpis prác potrebných na opravu, rozpis použitého materiálu a súčiastok ap. Čelia tak snahám niektorých poškodených využiť poškodenie ich vozidla na výmenu alebo opravu takých častí

a súčiastok vozidla, ktoré pri škodnej udalosti poškodené neboli.

Takto postupoval a rozhodol napr. Obvodný súd Bratislava 3 vo veci sp. zn. 10 C 380/80, v ktorej po podaní znaleckého posudku a po zadovážení špecifikácie nároku zamietol sčasti žalobu po zistení, že poškodený žalobca si pri oprave nechal opraviť aj také časti vozidla a vymeniť také súčiastky vozidla, ktoré neboli pri škodnej udalosti ani poškodené, ani zničené a napriek tomu príslušné sumy zahrnul do nároku.

Takisto vo veci sp. zn. 8 C 186/82 Okresného súdu v Považskej Bystrici sa súd správne neuspokojil s uplatnením nároku na náhradu škody na vozidle jednou sumou bez konkrétneho rozpisu a trval na špecifikácii. Z tej zistil, že určité časti a súčiastky vozidla boli opravované a vymieňané, hoci k ich poškodeniu nedošlo pri škodnej udalosti, a teda ich oprava a výmena bola zahrnutá do uplatňovaného nároku bezdôvodne.

2. Pri škode spôsobenej na starších opotrebovaných vozidlách správne postupujú súdy tak, že po vyjadrení znalca z odboru automobilizmu odpočítajú amortizáciu u tých nových častí a súčiastok vozidla zamontovaných do nich pri oprave, ktorými sa hodnota vozidla po oprave zvýšila.

3. Pri zisťovaní skutočnej škody súdy niekedy riešia otázku, ako určiť túto škodu u poškodených vozidiel zahraničnej výroby, ktoré nie sú v maloobchodnom predaji v ČSSR alebo sa už nevyrábajú.

Stalo sa tak napr. vo veci sp. zn. 11 C 1692/80 Okresného súdu v Trnave, v ktorej žalobca uplatňoval náhradu za neopraviteľne poškodené vozidlo Volkswagen - GLD. Súd správne vychádzal pri určení výšky škody z východiskovej ceny vozidla Austin Allegro predávaného v maloobchodnom predaji v PZO Tuzex, teda vozidla obdobného typu, ktoré sa svojimi technickými a prevádzkovými vlastnosťami poškodenému vozidlu najviac podobá.

Súdy v týchto prípadoch postupujú v súlade so zásadami uvedenými v úprave Ministerstva spravodlivosti SSR z 12.9.1978 č. 123/1977-O/S o znaleckom posudzovaní cien opotrebovaných motorových vozidiel (uverejnenej v Zbierke inštrukcií a oznámení Ministerstva spravodlivosti SSR čiastka č. 10/1978). V súlade s touto úpravou môže znalec požiadať i Slovenskú štátnu poisťovňu o oznámenie východiskovej ceny.

4. Pokiaľ ide o náhradu škody na zdraví, treba uviesť, že i pri tomto druhu škody značnú časť nárokov uspokojuje poisťovňa na základe poistného vzťahu - poistenia zodpovednosti za škody (§ 377 O. z.). Pri posudzovaní takéhoto nároku súdy vychádzajú z ustanovení § 444 - § 449 O. z. Výšku škody zisťujú súdy zo mzdových listov poškodených, zo správ o vyplatených nemocenských dávkach, na základe lekárskeho správ a znaleckých posudkov o bodovom ohodnotení bolestného a sťaženia spoločenského uplatnenia. K pochybeniam dochádza iba ojedinele.

Napr. vo veci sp. zn. 5 C 425/80 Okresného súdu v Humennom pri posudzovaní rozsahu škody na zdraví žalobcu, ktorý sa stal plne invalidným, pri výpočtu rozdielu medzi invalidným dôchodkom a primeraným mesačným zárobkom súd vychádzal z primeraného zárobku žalobcu v sume 3 062 Kčs a do tejto výšky mu aj stanovil mesačnú rentu, teda v rozpore s ustanoveniami § 447 ods. 2 O. z. (v znení pred jeho novelizáciou zákonom č. 131/1982 Zb.) a § 18 vyhlášky č. 45/1964 Zb. (v znení vyhlášok č. 66/1973 Zb. a č. 67/1973 Zb.), podľa ktorých náhrada za stratu na zárobku spolu so zárobkom poškodeného a s prípadným invalidným dôchodkom nesmie prevyšovať sumu 2 500 Kčs mesačne (v tejto veci neprichádzalo do úvahy posúdenie podľa terajšieho znenia § 447 ods. 2 O. z.).

J. Používanie ustanovenia § 450 O. z.

Pri rozhodovaní o nároku na náhradu škody je súd povinný vždy skúmať i to, či sú dané zákonné predpoklady na zníženie náhrady škody podľa ustanovenia § 450 O. z. (porov. rozhodnutie

uverejnené pod č. 34/1969 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR). Je teda potrebné, aby sa súdy bez návrhu vždy zaoberali možnosťou zníženia náhrady škody.

Inštitút zníženia náhrady škody nemožno používať ľubovoľne a znižovať náhradu škody mechanicky. Ustanovenie § 450 O. z. musí byť aplikované tak, aby bol dosiahnutý účel ním sledovaný, najmä aby sa zabránilo nežiadúcim tvrdomostiam. Toto ustanovenie uvádza príkladmo hľadiská, ktoré má mať súd na zreteli pri úvahe o možnosti zníženia náhrady škody. Zníženie náhrady podľa tohto ustanovenia je vylúčené iba v jedinom prípade, a to vtedy, ak ide o škodu spôsobenú úmyselne. Ak bola škoda spôsobená následkom opilstva, bolo by treba náležite zvážiť, či a do akej miery možno toto opatrenie použiť. V zásade však nie je vylúčené zníženie náhrady ani v takomto prípade, i keď k tomu dôjde iste iba v celkom mimoriadnych prípadoch.

Ak súd uvažuje o znížení náhrady škody spôsobenej viacerými škodcami a zavinením poškodeného, určí najprv časť škody, ktorú znáša poškodený a náhradu ďalšej škody rozvrhne na jednotlivých škodcov podľa ich účasti na spôsobení škody. Až takto na jednotlivých škodcov stanoví náhradu škody primerane zníži v zhode s hľadiskami uvedenými v ustanovení § 450 O. z. (pozri rozhodnutie uvedené pod č. 43/1970 Zbierky súdnych rozhodnutí).

Zníženie náhrady škody treba vždy riadne odôvodniť a možnosť tohto zníženia použiť iba v prípadoch, keď je to so zreteľom na osobitosti prípadu nielen možné, ale aj žiadúce. Práve tak treba však odôvodniť aj to, prečo nebolo použité ustanovenie o znížení náhrady škody.

Tieto zásady moderačného práva v celom rozsahu platia aj pri rozhodovaní o náhrade škody vzniknutej v súvislosti s prevádzkou dopravných prostriedkov. Zmiernenie náhrady sa tu zásadne pripúšťa, aj keď sa zodpovedá za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov bez zreteľa na zavinenie. Je nesprávny názor, že v týchto prípadoch aplikácia ustanovenia § 450 O. z. neprichádza do úvahy.

Avšak pri vyporiadaní medzi socialistickými organizáciami, týkajúcim sa náhrady škody vzniknutej pri strete prevádzok ich dopravných prostriedkov, sa okrem ustanovení § 427 až § 431 O. z. (v zmysle ustanovenia § 150 Hospodárskeho zákonníka nemôžu použiť iné ustanovenia Občianskeho zákonníka, teda nie je možné použiť ani ustanovenie § 450 O. z. (porov. rozhodnutie uverejnené pod č. 14/1983 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

K. Premlčanie práva

V praxi súdov sa takmer neuplatňuje premlčanie práva na náhradu škody z dôvodu uplynutia objektívnej premlčacej doby. Vo veciach náhrady škody spôsobenej prevádzkou dopravného prostriedku je začiatok uplynutia tejto objektívnej doby ľahko zistiteľný, lebo začína plynúť dňom, keď došlo k udalosti, z ktorej škoda vznikla; tou je spravidla dopravná nehoda a nebýva sporné, kedy k nej došlo.

Zložitejšie a náročnejšie je však často posudzovanie premlčania práva z dôvodu uplynutia subjektívnej premlčacej doby v zmysle ustanovenia § 106 ods. 1 O. z. Táto doba začína plynúť odvtedy, keď sa poškodený dozvie o škode a o tom, kto za ňu zodpovedá. Táto stručná dikcia vyvoláva v praxi niekedy pochybnosti. Občiansky zákonník viaže premlčanie práva uplynutím subjektívnej premlčacej doby na časovú podmienku uplynutia jednoročnej doby (od 1.4.1983 dvojročnej doby) od vedomosti poškodeného o škode a o tom, kto za ňu zodpovedá, pričom premlčacia doba začína plynúť dňom, keď sa poškodený o škode skutočne (nie iba predpokladane) dozvedel, tj. kedy nadobudol vedomosť o rozsahu majetkovej ujmy určitého druhu a rozsahu, ktorú možno natoľko objektívne vyčíslieť v peniazoch, aby poškodený mohol svoj nárok uplatniť na súde. Vedomosť o škode nemožno zamieňať s dovedením sa iba o škodnej udalosti alebo o protiprávnom

úkone, ktorými bola škoda spôsobená. Vznik škodnej udalosti je významný iba pri posudzovaní začiatku plynutia objektívnej premlčacej doby.

Pri škode na veci, ak došlo len k menšiemu poškodeniu jednotlivých častí, prípadne súčiastok vozidla, ktorých cena je bežne známa, a poškodený sa s touto škodou oboznámil ihneď po nehode, však sudy spravidla majú za to, že začiatok plynutia subjektívnej premlčacej doby nastáva súčasne so vznikom škodnej udalosti.

Napr. vo veciach sp. zn. 11 C 48/81 a 9 C 93/81 Obvodného súdu Bratislava 3 súd správne ustálil, že žalobca sa o bežnej škode malého rozsahu na svojom poškodenom vozidle dozvedel ihneď po nehode, a keďže žalobu podal až po uplynutí jedného roka od tejto nehody, bolo treba vyhovieť námietke premlčania uplatneného nároku.

Inak je to však pri rozsiahlejších škodách na vozidle, najmä ak poškodený nemá potrebné znalosti pre posúdenie druhu a rozsahu škody a ak sa vozidlo musí opravovať v odbornej opravovni. V týchto prípadoch treba otázku premlčania práva v dôsledku uplynutia subjektívnej doby posudzovať mimoriadne starostlivo a podľa okolností konkrétneho prípadu.

Vo veci sp. zn. 7 C 107/82 Okresný súd v Komárne považoval za deň, kedy začala plynúť poškodenému subjektívna premlčacia doba, už deň cestnej nehody, keď si pri jej vyšetrení orgánmi VB poškodený sám odborne odhadol škodu v súlade s odhadom VB.

Okresný súd v Dunajskej Strede vo veci sp. zn. 3 C 212/82 považoval za deň, keď sa poškodený dozvedel o škode na vozidle, ten deň, v ktorom mu čiastočne plnila poisťovňa na základe faktúry opravárskej organizácie; táto faktúra mu bola súčasne s plnením doručená a mal možnosť sa s jej obsahom oboznámiť.

Proti takto posudzovanému začiatku subjektívnej premlčacej doby nemožno mať zásadne námietky. Ak ide o rozsiahlejšie

poškodenie vozidla alebo inej veci a poškodený nie je odborník, dozvie sa o škode až po skončení opravy z doručenej faktúry, ak sa o cene opravy nedozvedel už skôr napr. pri jej určení v zmysle ustanovenia § 229 O. z.

Osobitne treba riešiť otázku začiatku subjektívnej premlčacej doby v prípadoch, v ktorých v dôsledku rozsiahleho poškodenia vozidla poškodený upustí od opravy (u starého vozidla aj pre nedostatok náhradných dielov a súčiastok) a vozidlo sa vyraduje z prevádzky a z evidencie. Spravidla až keď poškodený na to dostane súhlas Dopravného inšpektorátu, vozidlo sa demontuje a zistí sa, ktoré dielce a súčiastky sú ešte použiteľné, až vtedy sa obvykle ustáli, že škodu predstavuje rozdiel medzi hodnotou týchto ešte použiteľných dielcov a súčiastok a cenou vozidla pred poškodením.

Vo veci sp. zn. 1 C 112/81 Okresný súd v Spišskej Novej Vsi námietke premlčania nevyhovet, keď zistil, že išlo o vozidlo cudzej výroby, na ktoré sa súčiastky na tuzemskom trhu nepredávajú. Súd mal správne za to, že poškodený sa dozvedel o škode až po obdržaní devízového povolenia na nákup autosúčiastok a po ich nákupe za devízy v zahraničí.

Pochybenia súdov spočívajú niekedy v tom, že zanedbajú povinnosť poučiť žalovaného o možnosti namietať premlčanie.

Okresný súd v Považskej Bystrici vo veci sp. zn. 6 C 525/82 nepoučil žalovaného o možnosti namietať premlčanie nároku na náhradu škody na motorovom vozidle žalujúcej organizácie z dôvodu uplynutia premlčacej subjektívnej doby podľa ustanovenia § 106 ods. 1 O. z. a bez ďalšieho nárok priznal, hoci bolo zistené, že pracovníci tejto organizácie už na druhý deň po škodnej udalosti vozidlo celkom

opravili.

Vo veci sp. zn. 7 C 58/82 Okresný súd v Prievidzi nepoučil žalovaného o možnosti namietať premlčanie čiastkového nároku na náhradu škody za poškodený oblek, keď súčasne bol voči nemu uplatnený ďalší zjavne nepremľčaný nárok na náhradu škody na zdraví. Žalobca sa zrejme dozvedel o škode na obleku ihneď po nehode, avšak žalobu podal až po uplynutí premlčacej lehoty.

V rozhodnutiach uverejnených pod č. 28/1960 Zbierky rozhodnutí čs. súdov a pod č. 28/1970 Zbierky súdnych rozhodnutí bolo už vysvetlené, že jednotlivé zložky nároku na náhradu škody pri tej istej škodnej udalosti, ktorými sa vymedzuje obsah náhrady škody, sa prejavujú z hľadiska premlčania práva ako samostatné čiastkové nároky a samostatne teda podliehajú premlčaniu.

L. Preklúzia nároku

Hospodárskoprávne vzťahy medzi socialistickými organizáciami sa od vydania Hospodárskeho zákonníka (zákon č. 109/1964 Zb., ktorého úplné znenie so zmenami a doplnkami bolo vyhlásené pod č. 45/1983 Zb.) spravujú jeho ustanoveniami. Zodpovednosť za škodu dopravných prostriedkov medzi socialistickými organizáciami sa však posudzuje podľa ustanovení § 427 - § 431 O. z. na základe výslovného odkazu uvedeného v ustanovení § 150 Hospodárskeho zákonníka. Na iné vzťahy medzi socialistickými organizáciami Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb., ktorého úplné znenie so zmenami a doplnkami bolo vyhlásené pod č. 70/1983 Zb.) preto nemožno použiť, i keď ide o vyporiadanie škôd spôsobených prevádzkou dopravných prostriedkov (pozri rozhodnutia uverejnené pod č. 60/1970, č. 42/1977 a č. 14/1983 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

Z toho vyplýva, že nároky medzi socialistickými organizáciami na náhradu škody z prevádzky dopravných prostriedkov sa teda nepremľčajú podľa Občianskeho zákonníka, ale zanikajú neuplatnením práva - preklúziou (§ 130 ods. 1 Hospodárskeho zákonníka), pričom lehoty na uplatnenie práva sú uvedené v ustanovení § 130 ods. 2 písm. b) Hospodárskeho zákonníka.

Aj začiatok plynutia prekluzívnej lehoty určuje Hospodársky zákonník odlišne od Občianskeho zákonníka. Táto prekluzívna lehota začína plynúť podľa ustanovenia § 131 ods. 3 Hospodárskeho zákonníka až od prvého dňa roku nasledujúceho po tom, keď sa poškodená organizácia dozvedela o výške škody a o organizácii, ktorá za ňu zodpovedá.

Vo veci sp. zn. 7 C 85/81 Okresný súd v Komárne však v spore medzi socialistickými organizáciami o náhradu tejto škody dospel k nesprávnemu záveru, že uplatnený nárok je „premlčaný“.

Odvolačný súd tento rozsudok súdu prvého stupňa zrušil s tým, že v ďalšom konaní treba zisťovať, či nedošlo k preklúzii nároku podľa ustanovení § 130 ods. 1 a § 131 ods. 3 Hospodárskeho zákonníka.

M. Právomoc súdu

Ustanovením § 49 ods. 3 zákona č. 121/1962 Zb. o hospodárskej arbitráži (ktorého úplné znenie so zmenami a doplnkami bolo vyhlásené pod č. 46/1983 Zb.) sú z právomoci hospodárskej arbitráže vylúčené všetky hospodárske spory o náhrade škody súvisiacej s prevádzkou dopravných prostriedkov včítane sporov z regresných nárokov až do dňa, ktorý určí vláda ČSSR. Do tohto dňa rozhodujú tieto spory podľa doterajších predpisov súdy. Postačuje pritom, že ide o náhradu škody, ktorá je iba v súvislosti s touto prevádzkou.

Právomoc súdu je teda daná aj v prípadoch zodpovednosti za škodu, ktorá vznikla socialistickým organizáciám na ich dopravnom prostriedku v dôsledku havárie spôsobenej závadnosťou cesty voči inej socialistickej organizácii, ktorej predmetom činnosti je správa ciest. Tento vzťah treba inak hmotnoprávne posudzovať podľa ustanovení zákona č. 135/1961 Zb., nie teda podľa Občianskeho

zákonníka (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 113/1967 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR).

Nie je však daná právomoc súdu vo veciach, v ktorých sa poisťovňa domáha plnenia priamo od poistenej organizácie, za ktorú nahradila škodu podľa ustanovenia § 12 vyhlášky č. 124/1974 Zb.; v týchto veciach naďalej rozhoduje hospodárska arbitráž (pozri rozhodnutie uverejnené pod č. 4/1974 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk).

N. Miestna príslušnosť

Vo veciach náhrady škody spôsobenej prevádzkou dopravných prostriedkov sa posudzuje otázka miestnej príslušnosti podľa zásad všeobecnej príslušnosti v zmysle ustanovení § 84 až § 86 O. s. p. a príslušnosti danej na výber podľa ustanovenia § 87 písm. b) O. s. p.

Okresný súd v Michalovciach však vec sp. zn. 5 C 62/81 o náhradu škody z dopravnej nehody, ku ktorej došlo v obvode tohto súdu, nesprávne postúpil z dôvodu nepríslušnosti Okresnému súdu v Humennom s poukazom na to, že v obvode tohto súdu má žalovaný svoje bydlisko. Po nesúhlase Okresného súdu v Humennom s týmto postúpením Krajský súd v Košiciach správne vyslovil, že príslušným je Okresný súd v Michalovciach, na ktorom bol nárok uplatnený, keďže tu došlo k voľbe súdu daného na výber podľa ustanovenia § 87 písm. b) O. s. p.

Vo veci sp. zn. 10 C 886/81 Okresný súd v Trenčíne riešil otázku, či súd, ktorému hospodárska arbitráž vec postúpila z dôvodu právomoci súdu rozhodovať o náhrade škody spôsobenej prevádzkou dopravných prostriedkov dvoch organizácií, je v zmysle ustanovenia § 3 zákona č. 121/1962 Zb. o hospodárskej arbitráži viazaný rozhodnutím štátnej arbitráže i čo do miestnej príslušnosti súdu, ktorému bola vec postúpená. Súd prvého stupňa sa správne necítil byť viazaný a vec postúpil Obvodnému súdu Bratislava 1 ako miestne príslušnému podľa ustanovenia § 87 písm. b) O. s. p.

O. Iné procesné otázky

V pomerne veľkom počtu prípadov končia spory v týchto veciach zmierom podľa zásad uvedených v ustanovení § 99 O. s. p., čo treba inak považovať za správne a v súlade s požiadavkou vyjadrenou v druhej vete odseku 1 tohto ustanovenia, že totiž o zmier sa má súd vždy pokúsiť. Treba však dbať pri tom na zásadu, že zmier možno schváliť len vtedy, ak nie je v rozpore s právnymi predpismi alebo záujmom spoločnosti. Snaha súdov skončiť vec zmierom nesmie viesť k porušovaniu tejto zásady.

Vo veci sp. zn. 9 C 1119/81 Okresný súd v Nových Zámkoch schválil zmier uzavretý účastníkmi sporu o náhradu škody spôsobenej prevádzkou dopravných prostriedkov, podľa ktorého „účastníci konania vyhlasujú, že oprava poškodeného motorového vozidla bola už vykonaná“, ako aj zmier o náhrade trov konania. Znenie zmiernu tu odporovalo ustanoveniu § 80 písm. c) O. s. p. a zo spisu ani z rozhodnutia súdu nebolo zistiteľné ani to, akými úvahami sa súd riadil pri schválení zmiernu v časti o náhrade trov konania.

V niektorých veciach súdy nevykonávajú potrebné dokazovanie na právne významné okolnosti.

Napr. vo veci sp. zn. 6 C 284/81 Okresného súdu v Senci nič nebránilo súdu zadovážiť si lekárske posudky už na prvé pojednávanie a predísť tak zbytočnému odročaniu pojednávania;

Vo veci sp. zn. 9 C 179/81 ten istý súd nevykonával dokazovanie výsluchom svedkov na základné skutkové otázky v spojitosti s ustálením zodpovednosti žalovaného za škodu a vo vzťahu k rozsahu škody.

Správne nepostupoval Okresný súd v Galante vo veci sp. zn. 5 C 449/82, v ktorej sa žalobca -

prevádzateľ motorového vozidla domáhal určovacou žalobou rozhodnutia, že „k dopravnej nehode, ktorú zapríčinil žalovaný ako vodič motorového vozidla, došlo mimo plnenia jeho pracovných úloh a mimo súvislosti s nimi“, a súd tejto určovacej žalobe celkom vyhovel. Neposudzoval vec z hľadiska ustanovenia § 80 písm. c) O. s. p., či je daný naliehavý právny záujem na podaní takejto žaloby.

Záver

Úprava zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov zachováva (najmä vzhľadom na zabezpečenie intenzívnej ochrany poškodených) zásadu, že zodpovednosť prevádzateľov dopravných prostriedkov vzniká bez zreteľa na zavinenie. Tejto zodpovednosti sa môžu prevádzatelia zbaviť len v zákonom osobitne ustanovených prípadoch, ak by nebolo v súlade ani s preventívnou a reparačnou funkciou zodpovednosti, ani s pravidlami socialistického spoluzitia, aby sa poškodenému priznalo právo na náhradu škody.

Vo veciach zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov si súdy uvedomujú, že správne a zákonu zodpovedajúce rozhodnutie o náhrade škody má značný politicko-právny a hospodársky význam z hľadiska ochrany práv a oprávnených záujmov občanov, ako aj organizácií. Je však v záujme ďalšieho skvalitnenia práce súdov, aby sa pri aplikácii právnych predpisov súvisiacich s uplatňovaním práva na náhradu škody vychádzalo z týchto zásad:

1. skúmať, či sú splnené všetky podmienky konania, dbať na odstránenie nedostatkov návrhov, všímať si, či je daná právomoc súdu vo veci konať a rozhodovať;
2. zadovážovať si už v rámci prípravy konania všetky potrebné podklady na zistenie rozsahu škody na veci, ako aj škody na zdraví;
3. pri posudzovaní zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov správne rozoznávať jednotlivé kategórie zodpovedných subjektov;
4. dbať pri rozhodovaní na to, že zodpovednosť prevádzateľa dopravného prostriedku za škodu je daná zásadne bez zreteľa na zavinenie;
5. náležite zisťovať, ak poškodený uplatňuje nárok na náhradu škody spôsobenej prevádzkou dopravného prostriedku len voči vodičovi - priamemu škodcovi na základe jeho zodpovednosti za zavinenie podľa ustanovenia § 420 O. z., či škoda nebola spôsobená v rámci plnenia úloh organizácie v zmysle ustanovenia § 421 ods. 2 O. z.;
6. mať na zreteli, že aj maloletý ako subjekt, ktorý je spôsobilý mať práva a povinnosti, môže byť prevádzateľom motorového vozidla a zodpovedá tiež za škodu podľa ustanovenia § 427 ods. 2 O. z.;
7. pri aplikácii ustanovenia § 430 ods. 1 O. z. mať na zreteli, že postačuje splnenie len jednej z dvoch rovnocenne daných podmienok neoprávnenosti použitia vozidla; stačí, ak škodca použil vozidlo bez vedomia prevádzateľa, nie však proti jeho vôli;
8. za nedbalosť prevádzateľa v zmysle ustanovenia § 430 ods. 1, veta druhá, O. z. treba považovať nedbanlivé porušenie takej povinnosti, ktorá je uložená určitým všeobecne záväzným právnym predpisom;
9. organizácia, ktorá požičia motorové vozidlo, zostáva prevádzateľom tohto motorového vozidla a v zásade zodpovedá za škodu spôsobenú jeho prevádzkou;
10. k presunu objektívnej zodpovednosti z prevádzateľa na opravára nedochádza, ak občan opravoval motorové vozidlo na základe dohody o občianskej výpomoci;

11. treba správne vykladať jednotlivé dôvody zbavenia sa zodpovednosti (§ 428 a § 441 O. z.) a náležite zisťovať, či sa prevádzateľ nezbavil zodpovednosti za škodu, ak bola spôsobená aj zavinením poškodeného;

12. pri strete prevádzok dopravných prostriedkov, z ktorého vznikla škoda, treba posudzovať tento právny vzťah účastníkov podľa ustanovenia § 431 O. z. a nie podľa ustanovenia § 427 O. z.; ak však pri strete prevádzok dôjde ku škode inej osoby, nemožno vo vzťahu k nej použiť ustanovenie § 431 O. z.;

13. pri rozhodovaní o nároku na náhradu škody treba skúmať i to, či sú dané zákonné predpoklady na zníženie náhrady škody podľa ustanovenia § 450 O. z.;

14. nároky medzi socialistickými organizáciami na náhradu škody z prevádzky dopravných prostriedkov sa nepremlčajú podľa Občianskeho zákonníka, ale zanikajú neuplatnením práva (§ 130 ods. 1 Hospodárskeho zákonníka);

15. objektívna premlčacia doba začína plynúť dňom, keď došlo k udalosti, z ktorej škoda vznikla. Subjektívna premlčacia doba začína plynúť dňom, keď sa poškodený dozvedel o rozsahu majetkovej ujmy určitého druhu a rozsahu, ktorú možno objektívne vyčíslieť v peniazoch, aby poškodený mohol svoj nárok uplatniť na súde.